

ISSN: 2545-3734

CZASOPISMO INSTYTUTU NA RZECZ KULTURY PRAWNEJ ORDO IURIS
THE LEGAL CULTURE. THE JOURNAL OF ORDO IURIS INSTITUTE FOR LEGAL CULTURE

NR 2 (2/2018)

S. 156 - 171

WWW.KULTURAPRAWNA.PL

MARCIN OLSZÓWKA

DOKTOR NAUK PRAWNYCH, ADIUNKT W KATEDRZE PRAWA KONSTITUCYJNEGO NA WYDZIALE PRAWA I ADMINISTRACJI UCZELNI ŁAZARSKIEGO W WARSZAWIE, KOORDYNATOR ZESPOŁU ANALITYCZNEGO CENTRUM ANALIZ LEGISLACYJNYCH INSTYTUTU NA RZECZ KULTURY PRAWNEJ ORDO IURIS. ABSOLWENT WYDZIAŁU PRAWA I ADMINISTRACJI UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO. DYSERTACJĘ DOKTORSKĄ PT. „WPŁYW KONSTITUCJI RP Z 2 KWIEŃNIA 1997 R. NA SYSTEM ŹRÓDEŁ PRAWA WYZNANIOWEGO” OBRONIŁ Z WYRÓŻNIENIEM NA WYDZIALE PRAWA I ADMINISTRACJI UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO W LISTOPADZIE 2016 R. W LATACH 2010-2014 ASYSTENT W ZAKŁADZIE PRAWA KONSTITUCYJNEGO I BADAŃ EUROPEJSKICH INSTYTUTU NAUK PRAWNYCH POLSKIEJ AKADEMII NAUK. AUTOR KILKUDZIESIĘCIU PUBLIKACJI NAUKOWYCH, GŁÓWNIIE Z ZAKRESU PRAWA KONSTITUCYJNEGO I PRAWA WYZNANIOWEGO.

KONRAD DYDA

DOKTORANT W KATEDRZE PRAWA WYZNANIOWEGO KUL. ABSOLWENT PRAWA I PRAWA KANONICZNEGO NA KATOLICKIM UNIwersYTECIE LUBELSKIM JANA PAWŁA II. WSPÓŁPRACUJE Z KANCELARIAMI PRAWNYMI GŁÓWNIIE W OBSŁUDZE PRAWNEJ PRZEDSIĘBIORSTW ORAZ RÓŻNORODNYCH PROJEKTÓW REALIZOWANYCH W RAMACH PARTNERSTWA PUBLICZNO-PRYWATNEGO. SPECJALIZUJE SIĘ W PRAWIE ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH.

OPINIA
AMICI CURIAE
FUNDACJI INSTYTUT
NA RZECZ KULTURY
PRAWNEJ
ORDO IURIS
W SPRAWIE SKARGI
KASACYJNEJ OD
WYROKU
SĄDU APELACYJNEGO
WE WROCŁAWIU
Z DNIA 31 STYCZNIA
2017 R., SYGN. AKT
III APA 33/16

1. STAN FAKTYCZNY SPRAWY

W marcu 2013 r. z inicjatywy księdza zawieszono krzyż w pokoju nauczycielskim Zespołu Szkół Sportowych Nr 1 im. Janusza Korczaka w Krapkowicach. Inicjatywa ta spotkała się z poparciem większości

nauczycieli szkoły, którzy wyrazili swoją zgodę poprzez złożenie podpisu na specjalnie przygotowanej w tym celu liście. Powódka Grażyna Juszczuk¹ dwukrotnie zdjęła wspomniany krzyż, przy czym za drugim razem już po zwołaniu na wniosek części nauczycieli Rady Pedagogicznej (w ogłoszeniu o zwołaniu posiedzenia nie umieszczono informacji co do jego celu). Sądy obydwu instancji ustaliły, że na początku posiedzenia 15 października 2013 r. dyrektor szkoły wskazała, iż zostało ono zwołane w związku ze zdjęciem krzyża w pokoju nauczycielskim. Podczas tego wystąpienia znaczna część nauczycieli zareagowała krytycznie, nierzadko emocjonalnie, na fakt zdjęcia krzyża przez powódkę. Jedna z uczestniczek sugerowała, że skoro powódka ukradła krzyż, to być może dopuściła się kradzieży magnetofonu i sprzętu sportowego. Grażyna Juszczuk stwierdziła, że symbol ten kojarzy się jej z cierpieniem, a jego ściągnięcie miało być „eksperymentem socjologicznym”. Sąd uznał za prawdziwe zeznania świadków twierdzących, że podczas przedmiotowego posiedzenia panowała atmosfera „grozy i linczu”, a dyrektor szkoły nie reagowała na obraźliwe zachowania innych nauczycieli wobec powódki oraz wyrażanie wobec niej „słów o charakterze wykluczającym”. W związku z wnioskami części nauczycieli o sprostowanie protokołu posiedzenia Rady Pedagogicznej z 12 listopada 2013 r. odbyło się jej kolejne posiedzenie. 28 listopada część nauczycieli wystosowała skargę do dyrektora szkoły, w której zwrócili się o wyciągnięcie konsekwencji służbowych wobec Grażyny Juszczuk. Dyrekcja uznała te zarzuty za zasadne i wymierzyła Grażynie Juszczuk karę upomnienia, jednocześnie zobowiązując ją do przestrzegania prawa obowiązującego w zespole szkół. Powódka wniosła sprzeciw od tej kary, zarzucając jej braki formalne. W wyniku tych działań dyrektor szkoły uchylła swoją wcześniejszą decyzję.

W numerze lokalnego pisma z 3 grudnia 2013 r. ukazało się oświadczenie 44 nauczycieli Zespołu Szkół w Krapkowicach dotyczące przedmiotowej sprawy. Pojawiły się w nim m.in. następujące sformułowania: „nauczycielka samowolnie, bezprawnie, dwukrotnie zdjęła krzyż (zawieszony zgodnie z wolą znaczącej większości nauczycieli). Poza tym notorycznie i świadomie pomijała i pomija nadal zasady postępowania obowiązujące nauczycieli w szkole. Przedstawianie siebie jako osobę skrzywdzoną w tej sytuacji należy uznać za manipulację. Działanie nauczycielki niszczy dobry wizerunek szkoły”. Sąd w rozstrzygnięciu za istotną uznał także okoliczność zwrócenia uwagi przez jednego z nauczycieli drugiemu, aby nie rozmawiał z powódką. Efektem tych działań miała być sytuacja z udziałem uczniów szkoły upominających się o obecność krzyża hasłem „Gdzie jest krzyż?”.

Grażyna Juszczuk domagała się od pozwanej szkoły, przewidzianego w art. 133d Kodeksu pracy², odszkodowania z tytułu naruszenia przez pracodawcę wynikającego z art. 183a § 5 pkt 2 k.p. zakazu dyskryminacji w postaci molestowania ze względu na bezwyznaniowość.

1 Imię i nazwisko (oraz wizerunek) powódki wielokrotnie pojawiało się w środkach masowego przekazu, np. <http://www.tokfm.pl/Tokfm/1,103454,18644893,zdjela-krzyz-w-pokoju-nauczycielskim-ale-ten-znowu-zawisl.html>; <http://www.tokfm.pl/Tokfm/7,103454,21316190,nauczycielka-zdjela-w-szkole-krzyz-szykanowali-ja-teraz-wygrala.html>; <http://www.nto.pl/wiadomosci/krapkowice/a/sprawa-krzyza-w-krapkowickiej-szkole-sad-apelacyjny-we-wroclawiu-podtrzymal-wyrok,11746869/>; <http://opole.wyborcza.pl/opole/7,35086,21316006,szkola-przesladowala-nauczycielke-za-zdjecie-krzyza-uprawomocnil.html>; <http://www.tvn24.pl/wroclaw,44/opolszczyzna-nauczycielka-zdjela-krzyz-zesciany-wygrala-w-sadzie,676681.html>; <http://krapkowice24-7.com/jest-wyrok-w-sprawie-grazyny-juszczuk-ktora-zdjela-krzyz-w-zss-nr-1/>; <http://www.newsweek.pl/polska/spoleczenstwo/krapkowice-nauczycielka-ktora-zdjela-krzyz-w-szkole-byla-przesladowana,artykuly,404497,1.html>; <https://opole.onet.pl/sad-podtrzymal-wyrok-ws-nauczycielki-ktora-zdjela-krzyz-w-szkolnej-sali/56pqn3q>.

2 Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy, Dz.U. z 2016 r. poz. 1666 z późn. zm, dalej: k.p.

3 Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 31 stycznia 2017 roku, sygn. akt III APa 33/16.

Ponadto powódka wносиła o zasądzenie roszczeń wynikających z ochrony dóbr osobistych na podstawie art. 23 k.c. w zw. z art. 300 k.p. domagając się zamieszczenia oświadczenia o odpowiedniej treści w lokalnym tygodniku. Wyrokiem z 15 września 2016 r. Sąd Okręgowy w Opolu – V Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zasądził od strony pozwanej Zespołu Szkół Sportowych nr 1 w Krapkowicach na rzecz powódki Grażyny Juszczyk kwotę 5.000 zł tytułem odszkodowania wraz z odsetkami ustawowymi od 22 sierpnia 2014 r. do dnia zapłaty oraz nakazał stronie pozwanej opublikowanie na pierwszej lub drugiej stronie wymienionego z tytułu tygodnika oświadczenia, że dyrekcja dopuściła się względem powódki działań dyskryminujących oraz naruszyła jej godność osobistą. Wyrok ten został zaskarżony przez obydwie strony, jednak sąd odwoławczy utrzymał w mocy rozstrzygnięcie sądu I instancji³. Od tego orzeczenia Prokurator Regionalny we Wrocławiu wniósł skargę kasacyjną.

2. PRAWNE PODSTAWY DOTYCHCZASOWYCH ROZSTRZYGNIEŃ

Istotą rozstrzygnięć sądów w niniejszej sprawie było ustalenie, czy istnieją podstawy do zasądzenia na rzecz powódki odszkodowania przewidzianego w art. 183d k.p. z tytułu naruszenia przez pozwanego zasady niedyskryminacji (art. 183a § 5 pkt 2 w zw. z art. 183a § 1 i 2

Sądy obydwu instancji zgodnie
przyjęły, że spór nie dotyczył
faktu obecności krzyża
w pokoju nauczycielskim,
ale zdarzeń, które nastąpiły
u strony pozwanej
po zdjęciu przez powódkę
tego symbolu religijnego.

k.p.). Odwołując się do aktów prawa międzynarodowego oraz orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu w zakresie zasady równości i zakazu dyskryminacji Sąd Apelacyjny we Wrocławiu uznał, iż polski ustawodawca w art. 183a § 5 pkt 2 utożsamia zachowanie dyskryminujące z naruszeniem godności pracownika. Zdaniem tego sądu na gruncie przywołanego przepisu nie ma obowiązku tworzenia modelu porównawczego ani konieczności udowadniania zamiaru naruszania godności i stworzenia wrogiej atmosfery, a analizie podlega „cel lub skutek” tego działania w znaczeniu obiektywnym. Subiektywne odczucia pracownika, że doszło do naruszenia jego

godności nie mają doniosłości prawnej, póki nie znajdą obiektywnego potwierdzenia.

Sądy obydwu instancji zgodnie przyjęły, że spór nie dotyczył faktu obecności krzyża w pokoju nauczycielskim, ale zdarzeń, które nastąpiły u strony pozwanej po zdjęciu przez powódkę tego symbolu religijnego. Jednocześnie podkreślono, że istota sporów antydyskryminacyjnych sprowadza się do ochrony praw mniejszości, a w niniejszej sprawie dyrekcja szkoły swoim zachowaniem przyczyniła się do eskalacji konfliktu. Sąd odwoławczy podkreślił, że dyrekcja działała w ramach swoich uprawnień, jednak podjęte działania nie były odpowiednie. Uznano, że należało przeprowadzić mediację. Za przejaw postępowania dyskryminacyjnego przyjęto także wymierzenie kary porządkowej, które zdaniem Sądu Apelacyjnego „było wyrazem stworzenia wobec powódki zastraszającej i wrogiej atmosfery”.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu Prokurator Regionalny we Wrocławiu wniósł skargę kasacyjną do Sądu Najwyższego. Przedmiotowemu orzeczeniu zarzucił naruszenie prawa materialnego poprzez błędną wykładnię art. 183a § 5 pkt 2 k.p. w zw. z art. 183a § 1 i 2 k.p. i przyjęcie, że zachowania dyrekcji szkoły – i nauczycieli – należy traktować jako przejaw dyskryminacji w postaci molestowania, a nie jako zastosowanie przyznanych jej z mocy prawa instrumentów mających na celu zakończenie konfliktu powstałego w wyniku celowej prowokacji powódki.

Uzasadniając konieczność przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania Prokurator wskazał na dwie przesłanki. Pierwszą z nich jest występowanie w przedmiotowej sprawie istotnego zagadnienia prawnego dotyczącego ustalenia, czy na gruncie art. 183a § 5 pkt 2 k.p. w zw. z art. 183a § 1 i 2 k.p. pracodawca ponosi odpowiedzialność w sytuacji, gdy do niepożądanych zachowań względem pracownika dochodzi ze strony współpracowników, a pracodawca podejmuje działania zgodne z posiadanymi kompetencjami zmierzające do zażegnania konfliktu powstałego pomiędzy współpracownikami. Drugą ze wskazanych w skardze kasacyjnej przesłanek jej przyjęcia do rozpoznania jest potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości, tj. czy na gruncie przywołanych regulacji kodeksu pracy jako „niepożądane zachowanie” należy traktować podjęcie przez pracodawcę (lub osobę go reprezentującą), w ramach posiadanych przez niego kompetencji, działań zmierzających do zakończenia konfliktu wywołanego w zakładzie pracy przez celowe i prowokacyjne działania pracownika, i czy zachowania te stanowią przejaw dyskryminacji w postaci molestowania, w rozumieniu wskazanych przepisów.

3. PRAWNE GWARANCJE OBECNOŚCI KRZYŻA W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ

Źródłem zaistniałego konfliktu było prowokacyjne ściągnięcie krzyża, który został zawieszony w sali pokoju nauczycielskiego zgodnie z obowiązującym prawem i wolą większości nauczycieli. Wolność wyznawania religii stanowi fundamentalne prawo człowieka, mające swoje źródło w godności człowieka. Stąd system prawny niechroniący w pełni tego prawa nie może zostać uznany za demokratyczny⁴. Wolność ta jest chroniona przez szereg aktów prawa międzynarodowego, z których na szczególne uwzględnienie zasługuje art. 9 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności⁵.

Zgodnie z art. 53 ust. 2 Konstytucji RP każdemu zapewnia się prawo do publicznego manifestowania swojej religii, a w myśl art. 53 ust. 5 wolność uzewnętrzniania religii może być ograniczona jedynie w drodze ustawy i tylko wtedy, gdy jest to konieczne do ochrony bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, zdrowia, moralności lub wolności i praw innych osób. Prawo to potwierdza ustawa z dnia 17 maja 1989 roku o gwarancjach wolności sumienia i wyznania⁶ (art. 1 ust. 2 *in fine*). W doktrynie prawa wyznaniowego przyjmuje się, że uzewnętrznianie religii obejmuje także ekspozycję symboli religijnych w przestrzeni publicznej⁷. Podnosi się tam również, że prawo do umieszczania materialnych symboli religijnych w budynkach publicznych jest konsekwencją zapisanej w art. 25 ust. 2 *in fine* Konstytucji RP swobody wyrażania poglądów religijnych w życiu publicznym, które obejmuje nie tylko przebieg uroczystości państwowych, ale dotyczy również szeroko rozumianego forum instytucji publicznych, w tym wystroju budynków publicznych, do których należy zaliczyć szkoły⁸. Należy także podkreślić, że prawo do umieszczenia krzyża w pomieszczeniach szkolnych *expressis verbis* gwarantuje § 12 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 roku w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach⁹.

W związku z powyższym uznać należy, że umieszczenie krzyża w pomieszczeniach szkolnych stanowi treść prawa podmiotowego¹⁰. Została ona jednoznacznie określona przez ustawodawcę, który umieszczenie krzyża w pomieszczeniach szkolnych nie uzależnił od jakiegokolwiek innej przesłanki, pozostawiając każdemu człowiekowi (lub grupie ludzi) możliwość podjęcia decyzji co do skorzystania z tego uprawnienia. Stąd też działanie to jest przyznaną przez ustawodawcę sferą wolności podlegającą ochronie przed ingerencją – zarówno prawną, jak i faktyczną – innych osób. W przypadku naruszenia prawa podmiotowego uprawniony ma prawo podjąć szereg działań w celu ochrony swoich praw, nie wyłączając powództwa sądowego. W przedmiotowej sprawie postawa nauczycieli i dyrektora szkoły – odwołanie

4 J. Szymanek, *Przepisy wyznaniowe w Konstytucji RP (uwagi porządkujące)*, „Studia z Prawa Wyznaniowego”, 14(2011), s. 5.

5 Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284.

6 Dz.U. z 2017 r. poz. 1153.

7 P. Stanisławski, *Naczelne zasady instytucjonalnej relacji państwo-kościół*, [w:] A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisławski, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2008, s. 74; J. Krukowski, *Konstytucyjna ochrona wolności sumienia i religii*, [w:] L. Garlicki, A. Szmyt (red.), *Sześć lat Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Doświadczenia i inspiracje*, Warszawa 2003, s. 163; L. Morawski, *Opinia w sprawie wniosku grupy posłów o wydanie zarządzenia nakazującego zdjęcie krzyża łacińskiego znajdującego się w Sali posiedzeń Sejmu RP*, „Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych” 2011, nr 4, s. 107–112.

8 M. Olszówka, komentarz do art. 25 Konstytucji RP, [w:] M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, Warszawa 2016, s. 668–669.

9 Dz.U. Nr 36, poz. 155 z późn. zm.

10 A. Olejniczak, Z. Radwański, *Prawo cywilne. Część ogólna*, Warszawa 2015, s. 83–86.

się do Rady Pedagogicznej i wymierzenie kary porządkowej – była adekwatna wobec oczywiście bezprawnego postępowania Grażyny Juszczyk i w zupełności mieściła się w ramach obowiązującego prawa.

W przypadku konfliktu pomiędzy prawem do publicznego wyrażania swoich poglądów religijnych, a tzw. negatywnym prawem do wolności religijnej (czyli wolności „od religii”) sąd musi proporcjonalnie wyważyć przeciwstawne argumenty stron. W orzecznictwie zarówno Europejskiego Trybunału Praw Człowieka¹¹, jak i sądów polskich jednoznacznie wskazuje się, że publiczna eskpozycja symboli religijnych nie stanowi naruszenia dóbr osobistych osób niebędących wyznawcami określonej religii¹². W badanej sprawie niezwykle trafne jest orzeczenie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 9 grudnia 2013 roku¹³, w którym sąd stwierdził, że „udzielenie ochrony prawu do negatywnej wolności religijnej co do zasady nastąpi, gdy osoby niewierzące przedstawią dowody doznania konkretnej szkody wyrządzonej na skutek realizacji prawa do publicznego uzewnętrzniania religii przez osoby wierzące”. W niniejszej sprawie nie doszło do takiej sytuacji. To powódka rażąco naruszyła prawo osób wierzących do wykonania swojego uprawnienia – gwarantowanego w aktach powszechnie obowiązującego prawa z Konstytucją RP na czele – do ekspozycji krzyża w pomieszczeniu szkolnym. Źródłem konfliktu, uznanego przez sądy obu instancji za przejaw molestowania, było prowokacyjne zachowanie powódki – mające w istocie na celu poniżenie nauczycieli, którzy obecność krzyża w pokoju nauczycielskim uznawali za wyraz ich wolności religijnej – a nie działania dyrekcji i nauczycieli szkoły w Krapkowicach.

4. ZASADNOŚĆ PRZYJĘCIA SKARGI KASACYJNEJ DO ROZPOZNANIA

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni, kontrola prawidłowości stosowania prawa oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencki¹⁴. Zgodnie z art. 3989 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego¹⁵ Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne; istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów; zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W niniejszej sprawie są to – jak wskazał Prokurator Regionalny we Wrocławiu – występowanie istotnego zagadnienia prawnego oraz potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości.

Zgodnie z dotychczasowym orzecznictwem Sądu Najwyższego istotnym zagadnieniem prawnym jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić

11 Wyrok Wielkiej Izby z 18 marca 2011 r. w sprawie *Lautsi p-ko Włochom*, nr skargi 30814/06; zob. też M. Kowalski, *Symboli religijne w przestrzeni publicznej – w poszukiwaniu standardów europejskich*, [w:] *Prawne granice wolności sumienia i wyznania*, Lex.

12 Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 2010 r., III SW 124/10, Lex nr 707759; wyrok Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 26 marca 2010 r., I C 28/10, Lex nr 1135961; wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 28 października 1998 r., I ACa 612/98, Lex nr 37377; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 września 1990 r., I PRN 38/90, Lex nr 13181.

13 Sygn. akt I ACa 608/13, Lex nr 1428254.

14 Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 2008 r., III UK 6/08, Lex nr 469183.

15 Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. z 2016 r. poz. 1822 z późn. zm.; dalej: k.p.c.

16 Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2016 r., sygn. akt V CSK 4/16, Lex nr 2110562; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2014 r., sygn. akt II CSK 340/13, Lex nr 2093750.

17 Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 stycznia 2011 r., sygn. akt IV CSK 275/07, Lex nr 1671400.

się do rozwoju prawa¹⁶. Natomiast za przepisy prawne budzące poważne wątpliwości uznaje się takie, które nie doczekały się wykładni lub ich niejedolite rozumienie prowadzi do rozbieżności w orzecznictwie sądów¹⁷. Należy zgodzić się z Prokuraturą Regionalną we Wrocławiu, że przedmiotowa sprawa mieści się w tych kategoriach. Do tej pory ani w doktrynie prawa, ani w orzecznictwie sądowym nie rozstrzygnięto kwestii przedłożonych Sądowi Najwyższemu.

W nauce prawa pracy oraz dotychczasowym orzecznictwie sądowym ustalono wykładnię terminu molestowania, wskazując na zasadnicze cechy okoliczności świadczących o nagannym zachowaniu pracodawcy wobec pracownika. W judykaturze i nauce prawa pracy sporo miejsca poświęcono także ochronie dóbr osobistych pracownika. Pomimo tego, dotąd nie podjęto kwestii wykładni pojęcia molestowania w perspektywie celowego i prowokacyjnego zachowania podwładnego. Przede wszystkim wymaga ustalenia, czy dyspozycja przepisu art. 183a § 5 pkt 2 k.p. w zw. z art. 183a § 1 i 2 k.p. obejmuje sytuacje, w których pracodawca podejmuje – w ramach swoich kompetencji – działania przeciwko bezprawnym, celowym i prowokacyjnym działaniom pracownika. Z punktu widzenia współczesnego obrotu prawnego i stosunków panujących w wielu zakładach pracy jest to zagadnienie niezwykle ważne dla prawidłowego rozumienia wspomnianych przepisów.

Rozpoznanie skargi kasacyjnej ma na celu zarówno rozwiązanie skomplikowanego i doniosłego problemu prawnego, jak i ewentualne usunięcie wadliwego orzeczenia w drodze nadzwyczajnego środka zaskarżenia. W niniejszej sprawie należy także wziąć pod uwagę znaczący wpływ zapadłych orzeczeń na sferę praw i wolności człowieka, gdyż wbrew twierdzeniom sądów rozpoznających tę sprawę powstały spór wiąże się z prawem do ekspresji religijnej w sferze publicznej. Ze względu na prestiż Sądu Najwyższego i jego wpływ na orzecznictwo sądów powszechnych rozpoznanie złożonej skargi kasacyjnej jest niezwykle ważne dla zachowania standardów demokratycznego państwa prawa w Rzeczypospolitej Polskiej.

Biorąc pod uwagę powyższe czynniki – zarówno zasadnicze znaczenie niniejszej sprawy dla ochrony wolności sumienia i religii, jak i wadliwość wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu – należy stwierdzić, że przedmiotowa skarga kasacyjna bez wątpienia spełnia ustawowe przesłanki (art. 3988 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.) jej przyjęcia do rozpoznania przez Sąd Najwyższy. Na marginesie warto jeszcze zaznaczyć, że w opinii Instytutu *Ordo Iuris* skarga kasacyjna w niniejszej sprawie, niezależnie od przesłanek wskazanych przez skarżącego, powinna zostać przyjęta do rozpoznania, ponieważ jest oczywiście uzasadniona (art. 3989 § 1 pkt 4 k.p.c.). Przyjęte przez sądy obu instancji rozstrzygnięcie uniemożliwia bowiem *de facto* podejmowanie jakichkolwiek działań w obronie wolności religijnej pracowników w miejscu

pracy, a zatem godzi w konstytucyjne prawa pracowników. W istocie rzeczy sądy obu instancji przyznały ochronę prawną każdemu, kto faktycznie uniemożliwia innym realizację prawa podmiotowego, którego treścią jest zamieszczenie krzyża w pomieszczeniu szkolnym.

5. WADLIWOŚĆ WYROKU SĄDU APELACYJNEGO WE WROCŁAWIU

W art. 183a § 5 pkt 2 k.p. ustawodawca zamieścił definicję molestowania, przez które rozumie niepożądane zachowanie, którego celem lub skutkiem jest naruszenie godności pracownika i stworzenie wobec niego zastraszającej, wrogiej, poniżającej, upokarzającej lub uwłaczającej atmosfery. W doktrynie podnosi się, że stwierdzenie molestowania nie może być oparte jedynie na subiektywnych odczuciach pracownika, gdyż w takiej sytuacji właściwie każde zachowanie pracodawcy mogłoby zostać uznane za molestowanie. Stąd też dokonując oceny zasadności roszczeń wywodzonych z omawianych przepisów prawa należy odnieść się do kryteriów obiektywnych, które według miary przeciętnego pracownika można by ocenić przez niego jako niepożądane i poniżające¹⁸. W doktrynie słusznie podnosi się, że molestowanie jest działaniem kierunkowym, obliczonym na wywołanie określonego skutku w postaci naruszenia godności, co pozwala osobie molestowanej na połączenie środków ochrony przewidzianej z tytułu dyskryminacji, jak i naruszenia dóbr osobistych¹⁹. W dokonaniu prawidłowej oceny zasadności tego typu roszczeń należy także wziąć pod uwagę, jaką reakcją otoczenia wywołuje zachowanie będące przyczyną konfliktu.

Znaczenie społecznego odbioru zachowania Grażyny Juszczyk jest niezwykle symptomatyczne dla prawidłowej oceny stanu faktycznego, nie tylko w świetle zasad współżycia społecznego. Negatywna ocena zarówno większości grona pedagogicznego, jak i emerytowanych pracowników szkoły oraz uczniów potwierdza, że w intersubiektywnym odbiorze z dezaprobatą spotkało się niemające podstaw prawnych postępowanie powódki, które sama zakwalifikowała jako „eksperyment socjologiczny”, ujawniając w ten sposób prowokacyjny charakter swoich działań (obliczone były na wywołanie reakcji innych pracowników szkoły). Jednocześnie prowokacja ta polegała na naruszeniu konstytucyjnie chronionych praw innych pracowników szkoły. Trudno zatem przedstawić działania dyrekcji jako obliczone na wywołanie społecznej dezaprobaty – wręcz przeciwnie, można uznać, że było ono reakcją na ową dezaprobatę.

Właściwa ocena stanu faktycznego niniejszej sprawy wymaga także odniesienia się do pojęcia „godności pracownika”. Zgodnie z art. 111 k.p. pracodawca jest obowiązany szanować godność i inne dobra osobiste pracownika. Przepis ten wraz z art. 23 i 24 Kodeksu cywilnego²⁰ stanowi materialnoprawną podstawę ochrony dóbr osobistych

¹⁸ Por. Z. Góral, *O kodeksowym katalogu zasad prawa pracy*, Warszawa 2011, s. 161.

¹⁹ M. Tomaszewska, *art.18(3(a))*, [w:] K.W. Baran (red.), B.M. Ćwiertniak, S. Driczinski, Z. Góral, A. Kosut, D. Książek, W. Perdeus, J. Piątkowski, M. Skąpski, K. Stefański, M. Tomaszewska, M. Włodarczyk, T. Wyka, *Kodeks pracy. Komentarz*, Lex 2016.

²⁰ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz.U. z 2017 r. poz. 459 z późn. zm, dalej: k.c.

21 Zob. I. Boruta, *Ochrona dóbr osobistych pracownika*, „Prawo i Zabezpieczenie Społeczne”, 2(1998), s. 18-24.

22 Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2015 r., sygn. akt II PK 207/14, Lex nr 1794313.

23 J. Jończyk, *Zagadnienie ochrony dóbr osobistych w prawie pracy*, „Państwo i Prawo”, 5-6(1963), s. 820; H. Szewczyk, *Ochrona dóbr osobistych w zatrudnieniu*, Warszawa 2007, s. 220-227; wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 7 grudnia 2016 r., sygn. akt III APa 27/16, Lex nr 2191592; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 28 października 2016 r., sygn. akt III APa 43/15, Lex nr 2166524.

24 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 13 listopada 2014 r., sygn. akt III APa 31/14, Lex nr 1566955; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 29 marca 2013 r., sygn. akt III APa 52/12, Lex nr 1313276.

25 Z. Góral, M. Kuba, *Zakaz dyskryminacji w zatrudnieniu pracowniczym*, Warszawa 2017, Lex.

pracownika²¹. Jak stwierdził Sąd Najwyższy, „definicje doktrynalne pojęcia „dobro osobiste” stworzone na użytek prawa cywilnego odnoszą się również do <dóbr osobistych osoby zatrudnionej>”²². W doktrynie prawa pracy i judykaturze wskazuje się, że „dobra osobiste osoby zatrudnionej” obejmują poczucie własnej wartości jako dobrego fachowca i sumiennego pracownika oraz uznanie ze strony pracodawcy jakości świadczonej pracy²³. W orzecznictwie sądów apelacyjnych do przykładów naruszenia godności pracownika zalicza się takie zachowania jak: słowna lub czynna zniewaga, dopuszczanie się czynów nieobyczajnych wobec pracownika, krzywdzące oceny jego kwalifikacji, udzielanie nieprawdziwych opinii o pracowniku, bezzasadne wymierzanie mu kar dyscyplinarnych, ujawnianie bez zgody pracownika informacji objętych ochroną danych osobowych²⁴.

Dla wypełnienia ustawowej definicji molestowania należy wykazać, że zachowanie molestującego stanowiło naruszenie (lub zagrożenie naruszenia) godności pracownika i jednocześnie stworzyło wobec niego zastraszającą, wrogą, poniżającą, upokarzającą lub uwłaczającą atmosferę. Jak słusznie podnosi się w doktrynie, zachowanie molestującego ma wywołać „poczucie skrępowania u pracownika molestowanego bądź podobnego typu dyskomfort związany z tym, że zachowanie sprawcy przebiega w czyjejś obecności (lub przynajmniej ma być ukierunkowane na osiągnięcie takiego skutku). Wówczas atmosferę

można byłoby określić jako poniżającą, upokarzającą lub uwłaczającą”²⁵. Jednocześnie zachowanie molestującego powinno odnosić się do określonej cechy pracownika.

Żadna z tych przesłanek nie została spełniona w niniejszej sprawie, gdyż postawa dyrektora szkoły i innych nauczycieli stanowiła reakcję na działanie Grażyny Juszczyk, która w ramach „eksperymentu socjologicznego” sprowokowała konflikt na tle obecności krzyża. Należy zdecydowanie podkreślić, że przez kilkanaście lat pracy powódki w szkole w Krapkowicach, poprzedzające prowokację z samowolnym usunięciem krzyża, ani jej przekonania religijne, ani światopogląd nie były powodem konfliktów z gronem pedagogicznym ani dyrekcją szkoły. Poza tym nie można uznać działań zgodnych z prawem za uwłaczanie godności i tworzenie wrogiej atmosfery.

W demokratycznym państwie prawa każdy przekraczający określone normy postępowania musi liczyć się z konsekwencjami oraz wyrażeniem dezaprobaty ze strony członków społeczności, w której

W demokratycznym państwie
prawa każdy przekraczający
określone normy
postępowania musi liczyć
się z konsekwencjami oraz
wyrażeniem dezaprobaty ze
strony członków społeczności,
w której powódka wcześniej
funkcjonowała bez konfliktów
na tle jej przekonań religijnych.

powódka wcześniej funkcjonowała bez konfliktów na tle jej przekonań religijnych. Niezależnie od wcześniej wskazanych racji współpracowników wynikających z prawnych gwarancji wolności religii, należy też zauważyć, że nauczyciele krytycznie wypowiadający się o zachowaniu powódki korzystali z konstytucyjnej wolności wyrażania poglądów (art. 54 Konstytucji RP), gwarantowanej również przez liczne umowy międzynarodowe wiążące Rzeczypospolitą Polską, jak np. art. 19 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z 16 grudnia 1966 r.²⁶ Wolność wyrażania swoich opinii obejmuje nie tylko treść, ale też i formę²⁷, która w konkretnych okolicznościach może przybierać kształt bardziej jednoznaczny i dosadny lub bardziej metaforyczny czy zawoalowany. Być może reakcja niektórych nauczycieli była bardzo emocjonalna i krytyczna wobec Grażyny Juszczak, ale trzeba pamiętać, że została ona świadomie sprowokowana przez powódkę deklarującą intencję przeprowadzenia „eksperymentu socjologicznego” (raz jeszcze przywołując prowokacyjne i poniżające stwierdzenie wygłoszone przez powódkę na posiedzeniu rady pedagogicznej), jakim miało być powtórne zdjęcie krzyża. Zdecydowane reakcje wydają się zatem co najmniej usprawiedliwione okolicznościami, jeśli nie uzasadnione. Obiektywnie rzecz biorąc Grażyna Juszczak musiała mieć świadomość, że jej zachowanie nie tylko nie zyskuje akceptacji pozostałych nauczycieli, ale też wzbudzi żywą ich krytykę, bowiem odbierają oni działania powódki jako naruszanie ich wolności religijnej (nie można jednak wykluczyć, że istotnym motywem działania powódki było uzyskanie rozgłosu związane z jej aspiracjami politycznymi, które następnie wyraziło się w kandydowaniu do Sejmu z ramienia partii „Razem”²⁸). Co więcej, nawet jeśli hipotetycznie uznać, że sprowokowane zachowania nauczycieli istotnie naruszały dobra osobiste powódki, to naruszenia takie nie mogą stanowić przesłanki do zastosowania art. 183a k.p. – co najwyżej mogły stanowić podstawę do wystąpienia z powództwem cywilnym względem kolegów z pracy, nie zaś względem dyrektora zakładu pracy.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu stwierdził, że postępowanie pozwanej „samo w sobie nie było bezprawne, ale doprowadziło do bezprawnego skutku opisanego w dyspozycji art. 183a § 5 pkt 2 k.p.”. Nie sposób zgodzić się z takim rozumowaniem. Działania dyrektora szkoły były reakcją na samowolną prowokację powódki, nastawioną na konfrontację ze społecznością, w której, nie kryjąc swej bezwyznaniowości, z powodzeniem funkcjonowała przez wiele lat. W takiej sytuacji to ona sama z pełną świadomością (co dobitnie potwierdza powtórne zdjęcie krzyża) stworzyła dla siebie „niekomfortową sytuację” (zapewne analogiczny skutek wywołałoby zdejmowanie przez powódkę godła albo samowolne przemeblowywanie czy zmiana wystroju pokoju nauczycielskiego). W świetle ustaleń faktycznych poczynionych w sprawie, z powodzeniem można stwierdzić, że nawet

26 Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167.

27 J. Sadowski, komentarz do art. 54 Konstytucji RP [w:] M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1-86*, Warszawa 2016, s. 1286-1287.

28 <http://partiarazem.pl/wybor2015/okreg-21-opole/grazyna-juszczak/>.

gdyby pozwana zastosowała zalecaną przez sąd mediację i tak nie doprowadziłoby to do rozwiązania spornej sytuacji, gdyż jej źródłem nie było działanie dyrektora i nauczycieli szkoły w Krapkowicach, ale prowokacyjne działanie powódki, której zależało na przeprowadzeniu „eksperymentu socjologicznego”, nie zaś na rozwiązaniu ewentualnego konfliktu w zakładzie pracy. Stąd też każde działanie pozwanej mogłoby przynieść „bezprawny skutek”, a przyjęcie przez Sąd Apelacyjny, że należało zastosować „kameralne” rozwiązanie sporu abstrahuje od bezsprzecznie i jednoznacznie ustalonych okoliczności faktycznych, które wskazują bezspornie, że powódce zależało na generowaniu konfliktu, nie zaś na jego uniknięciu. Proponowane przez Sąd Apelacyjny „kameralne” rozwiązanie wskazuje zatem na daleko idącą powierzchowność i jednostronność w ocenie stanu faktycznego, abstrahujące od istotnego kontekstu, jakim jest konieczność dbałości o poszanowanie wolności religijnej nie tylko w jej wymiarze negatywnym, ale i pozytywnym.

29 Por. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 26 kwietnia 2012 r., sygn. akt II SA/Po 160/12, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych.

30 Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2000 r., sygn. akt III CKN 777/98, Lex nr 51361.

Dyrektor publicznego zespołu szkół jest organem władzy publicznej²⁹, z czego wynika jego konstytucyjny obowiązek działania na podstawie i w granicach prawa (art. 7 Konstytucji RP) jak również tworzenie warunków poszanowania praw podstawowych. Działanie w ramach obowiązującego porządku prawnego, obok wykonywania prawa podmiotowego, obrony interesu społecznego oraz zezwolenia uprawnionego uznaje się za okoliczność wyłączającą bezprawność działania³⁰. Dyrekcja i nauczyciele domagając się umieszczenia (przywrócenia) krzyża w pokoju nauczycielskim wykonywali swoje prawo podmiotowe, gwarantowane przez Konstytucję i inne przepisy powszechnie obowiązującego prawa. W niniejszej sprawie bez wątpienia dyrekcja szkoły podjęła działania zgodne ze swoimi ustawowymi kompetencjami, działając na podstawie i w granicach prawa. Podobnie należy ocenić zachowanie dyrektora szkoły podczas posiedzenia rady pedagogicznej, kiedy pozwoliła wszystkim zainteresowanym nauczycielom na wypowiedzenie swoich racji. Respektując konstytucyjną wolność wyrażania poglądów dyrektor szkoły nie cenzurowała ani wypowiedzi powódki, ani wypowiedzi krytycznych wobec niej.

Sąd apelacyjny uznał za przejaw „stworzenia wobec powódki zastraszającej i wrogiej atmosfery” skierowanie przez część nauczycieli wniosku do dyrekcji szkoły o wymierzenie powódce kary porządkowej, w którym zamieszczono żądanie m.in. wyciągnięcia konsekwencji służbowych oraz zakazu wypowiadania się przez powódkę na temat szkoły na zewnątrz. Należy wskazać, że kierowanie tego typu wniosków do pracodawcy przez pracowników w reakcji na prowokację stanowiącą ewidentnie naruszenie ich wolności religijnej, nie może budzić kontrowersji na gruncie demokratycznego państwa prawnego. Powódka, jeżeli uważała, że krzyż wisi w pokoju nauczycielskim bezprawnie, powinna podobnie zwrócić się do dyrekcji ze stosownym

wnioskiem w tej sprawie, a w przypadku uzyskania odpowiedzi niesatysfakcjonującej, wystąpić do sądu o udzielenie ochrony prawnej. Nade wszystko jednak, jeżeli nawet wniosek nauczycieli uznać za realnie tworzący wrogą i zastraszającą atmosferę, to: 1) powódka musiała się z tym liczyć podejmując „eksperyment socjologiczny”, 2) stworzenia tejże atmosfery nie można przypisać dyrekcji szkoły.

Działanie powódki (poza jego prowokacyjnym charakterem) miało na celu skłonienie dyrekcji do akceptacji samowolnych działań wymierzonych w wolność religijną zdecydowanej większości pracowników szkoły. Oczywiście jest, że w świetle obowiązującego prawa, dyrekcja nie mogła tolerować takiej sytuacji. Pozostaje do ustalenia, czy reakcja władz szkoły była proporcjonalna względem zachowań powódki.

Zważywszy, że dyrekcja zastosowała najłagodniejszą z dostępnych kar porządkowych, nie powinno być wątpliwości co do zachowania zasady proporcjonalności. Jednocześnie, konieczność zastosowania środków porządkowych wydaje się nie ulegać wątpliwości w tej sytuacji. Jak już była o tym mowa, konfrontacyjna, bo z góry obliczona na wywołanie reakcji ze strony innych nauczycieli („eksperyment socjologiczny”), nie zaś koncyliacyjna (nakierowana na rozwiązanie konfliktu powstałego wokół obecności krzyża) postawa powódki nie dawała nadziei na rozwiązanie problemu w drodze mediacji (jako element mediacji *notabene* można uznać posiedzenie rady pedagogicznej poświęcone tej sprawie). Brak zdecydowanej reakcji dyrekcji oznaczałby akceptację dla podejmowania kolejnych, samowolnych prowokacji względem reszty nauczycieli przez powódkę (lub innych pracowników szkoły). Wskazywałyby również, że samowolne działania metodą faktów dokonanych są tolerowane i stanowią skuteczną metodę osiągania partykularnych celów. Wyrok Sądu Apelacyjnego, niestety, będzie w ten sposób wykorzystywany³¹ przez osoby chcące dokonywać prowokacji w zakładzie pracy. Dlatego też nie może być on uznany za prawidłowe rozstrzygnięcie.

W judykaturze trafnie przyjmuje się, że prowadzenie postępowania dyscyplinarnego, w ramach obowiązującego prawa nie jest działaniem bezprawnym³². Uchybienia formalne przy wymierzeniu kary upomnienia – najłagodniejszej z kar porządkowych – zostały usunięte poprzez uchylenie decyzji przez dyrekcję szkoły na skutek sprzeciwu powódki. Przepisy prawa właśnie po to przewidują stosowną procedurę odwoławczą, aby można było skorygować błędne czy niewłaściwe decyzje. Stąd też w niniejszej sprawie nie sposób dopatrywać się nadmiernie „represyjnego” stosowania prawa czy w ogóle wymierzania jakiegokolwiek sankcji za bezprawne zachowanie powódki. Odstąpienie od wymierzenia kary porządkowej można również traktować jako podjęcie przez dyrekcję szkoły próby załagodzenia konfliktu w tym sensie, że zdecydowana i jednoznaczna reakcja większości nauczycieli poniżonych zachowaniem powódki okazała się wystarczającym środkiem (choć bardziej faktycznym niż prawnym), który w ocenie organu wymierzającego karę

31 W prasie wyrok będący przedmiotem kasacji wprost określany był jako precedensowy, co wyraźnie wskazuje, że będzie traktowany jako podstawa kolejnych prowokacji wymierzonych w wolność religijną wielu obywateli. Przykładowo: <http://opole.wyborcza.pl/opole/7,35086,21316006,skola-przesladowala-nauczycielke-za-zdjecie-krzyza-uprawomocnil.html>; <http://www.newsweek.pl/polska/spoleczenstwo/krapkowice-nauczycielka-ktora-zdjela-krzyz-w-szkole-byla-przesladowana,artykuly,404497,1.html>.

32 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 28 lutego 2017 r., sygn. akt I ACa 809/16, Lex nr 2265581.

upomnienia uświadomił powódce, do jakich negatywnych konsekwencji doprowadziło jej niewłaściwe zachowanie. Podjęcie dalszych kroków prawnych wobec powódki (np. ponowne udzielenie kary upomnienia w formie nieobarczonej wadami prawnymi) – choć w opisywanej sytuacji nie miałyby rzecz jasna charakteru molestowania – w ocenie dyrekcji szkoły, wobec rozwoju wypadków, najprawdopodobniej nie było już konieczne do osiągnięcia celu, któremu miało służyć, tj. uświadomieniu powódce niewłaściwości jej zachowania.

W polskiej literaturze prawniczej rozważa się, głównie z perspektywy dociekań historycznoprawnych nad okresem Polski Ludowej, zjawisko instrumentalnego stosowania regulacji prawnych. Charakterystyczną cechą tego fenomenu jest wykorzystywanie obowiązującego prawa do osiągnięcia z góry przyjętych założeń, głównie natury politycznej³³. Działania dyrekcji będących przedmiotem wyroku nie sposób uznać za instrumentalne wykorzystywanie prawa do celów innych niż przewidzianych przez ustawodawcę. O sytuacji takiej można byłoby mówić, gdyby dyrekcja szkoły lub nauczyciele ze względu na deklarowaną bezwyznaniowość jednej z pracownic postanowiliby „usunąć” ją ze swojej społeczności, wykorzystując do tego celu instrumenty prawne. Tymczasem, co już zostało podkreślone, zgodnie z ustaleniami sądu, stan faktyczny nie pozwala na stawianie podobnej tezy. To sama powódka zainicjowała sytuację konfliktową, którą eskalowały jej wypowiedzi o dokonaniu „eksperymentu socjologicznego” przeprowadzonego poprzez ewidentne naruszenie wolności religijnej współpracowników, *notabene* potraktowanych w kategoriach przedmiotu tego eksperymentu (którego celem było w istocie sprawdzenie, jak zareagują na zdjęcie krzyża). Należy przy tym raz jeszcze podkreślić, że przez kilkanaście lat pracy powódki w szkole w Krapkowicach nie dochodziło do konfliktów na tle jej przekonań religijnych. Odczuwanie dyskomfortu przez Grażynę Juszczyk z powodu negatywnej reakcji otoczenia na jej zachowanie dalekie jest od obiektywnego naruszenia jej godności i stworzenia atmosfery wykluczenia. Również z tego powodu, orzeczenie zapadłe w niniejszej sprawie należy uznać za nieprawidłowe.

Ze względu na powyższe, Sąd Najwyższy jest upoważniony do uchylenia wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu ze względu na naruszenie prawa materialnego poprzez błędną wykładnię art. 183a § 5 pkt 2 w zw. z art. 183a § 1 i 2 k.p.

6. PODSUMOWANIE

Instytut na rzecz Kultury Prawnej *Ordo Iuris* pragnie zająć następujące stanowisko.

1. Skarga kasacyjna wniesiona do Sądu Najwyższego przez Prokuratora Regionalnego we Wrocławiu od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 31 stycznia 2017 r., sygn.

akt III APa 33/16 – wbrew pogładowi instytucji społecznej występującej w sprawie – spełnia warunki jej przyjęcia do rozpoznania określone w art. 3988 § 1 pkt 1 i 2 Kodeksu postępowania cywilnego. Przedstawione zagadnienia prawne stanowią ważny problem z zakresu problematyki prawa pracy, jak i ochrony praw człowieka, w szczególności wolności religii.

2. Wadliwość orzeczenia Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu w przedmiotowej sprawie, zwłaszcza w zakresie ochrony wolności sumienia i religii, czyni koniecznym wyeliminowanie go z obrotu prawnego. Rozstrzygnięcie przedmiotowej skargi kasacyjnej przez Sąd Najwyższy przyczyni się jednocześnie do dalszego rozwoju polskiego prawa, jak i standardów w zakresie ochrony wolności religii.
3. Wydarzenia, których przebieg został ustalony przez sąd *meriti*, stanowiły wyraz dopuszczalnej przez prawo i proporcjonalnej reakcji na bezprawne zachowania powódki, które naruszały konstytucyjnie gwarantowane prawa nauczycieli tejże szkoły.
4. Wolność sumienia i religii jest jednym z podstawowych praw człowieka, którego ochrona jest obowiązkiem władz publicznych. Obejmuje ona wolność ekspresji religijnej, której jedną z form jest obecność krzyża w przestrzeni publicznej, w tym w budynkach publicznych. W niniejszej sprawie powódka swoim prowokacyjnym zachowaniem doprowadziła do ograniczenia w prawach innych osób. Rozstrzygnięcie sądu będące przedmiotem niniejszej kasacji sprowadza się przede wszystkim do uznania za dopuszczalne ograniczenia wolności wyrażania swoich przekonań religijnych w życiu publicznym w drodze działań bezprawnych i noszących wyraźne znamiona prowokacji.
5. Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu przyjął błędną wykładnię terminu „molestowanie” na gruncie prawa pracy przypisując dyrekcji szkoły intencję wywołania reakcji innych pracowników. Tymczasem reakcja taka spełniała oczekiwania (lub przynajmniej można było się jej zasadnie

Wolność sumienia i religii jest jednym z podstawowych praw człowieka, którego ochrona jest obowiązkiem władz publicznych. Obejmuje ona wolność ekspresji religijnej, której jedną z form jest obecność krzyża w przestrzeni publicznej, w tym w budynkach publicznych.

spodziewać) powódki, która nie ukrywała intencji przeprowadzenia prowokacji, którą określiła mianem „eksperymentu socjologicznego”.

6. Błędne zastosowanie regulacji prawa pracy *de facto* prowadzi do dyskryminacji osób wierzących, które chcą w sposób niezakłócony wykonywać swoje prawa podmiotowe z zakresu publicznego wyznawania wiary. Judykat ten może stanowić precedens dla dalszych działań dyskryminacyjnych, czego należy ze wszelch miar unikać.

Biorąc powyższe pod uwagę, w opinii Instytutu na Rzecz Kultury Prawnej *Ordo Iuris*, Sąd Najwyższy, zgodnie ze swoją ustrojową rolą, powinien uchylić zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego.

Motto: Nie ulega wątpliwości, że pierwszym i podstawowym faktem kulturalnym jest sam człowiek duchowo dojrzały, czyli człowiek w pełni wychowany, zdolny wychowywać siebie i drugich. Nie ulega też wątpliwości, że pierwszym i podstawowym wymiarem kultury jest moralność, kultura moralna.

(Jan Paweł II, Przemówienie w ONZ ds. Oświaty, Nauki i Kultury, rok 1980)

SŁOWA KLUCZOWE/KEYWORDS

demokratyczne państwo prawa, konstytucyjna wolność wyrażania poglądów, prawne gwarancje obecności krzyża w przestrzeni publicznej, zasady współżycia społecznego

democratic state of law, constitutional freedom of expression, legal guarantee of the presence of the cross in public space, principles of social coexistence